

İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİ (BİRİNCİ BÖLMƏ)

«MATSKUS RUSİYA FEDERASIYASINA QARŞI»

Şikayət № 18123/04
Məhkəmənin qərarı
Strasburq, 21 fevral 2008-ci il

Prosedur: 1. İş 18123/04 sayılı şikayətlə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə (bundan sonra – Avropa Məhkəməsi) Rusiya Federasiyası vətəndaşı İqor Rişardoviç Matskus tərəfindən (bundan sonra – ərizəçi) Rusiya Federasiyasına qarşı İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra – konvensiya) 34-cü maddəsinə müvafiq olaraq 24 aprel 2004-cü ildə başlanmışdır.

2. Avropa Məhkəməsində ərizəçinin maraqları Sankt-Peterburqda təcrübə keçən vəkil olan onun arvadı T. Matskus tərəfindən təmsil edilir. Rusiya Federasiyası hökumətini İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsində Rusiya Federasiyasının səlahiyyətli nümayəndəsi P.A.Laptyev tərəfindən təmsil olunmuşdur.

3. Ərizəçi iddia edir ki, onun həbsdə olması və eləcə də onun barəsində başlanmış cinayət işinin icraatı həddən artıq uzanmışdır.

4. 14 oktyabr 2005-ci ildə Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyasını iddiaçının şikayəti ilə tanış etmək qərarına gəlib. Konvensiyanın 29 maddəsinin 3-cü bəndinin müddəalarını nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi qərara almışdır ki, işə mahiyyəti üzrə baxılması ilə yanaşı onun qəbul olunmasının mümkünüyü məsələsinə də baxılsın.

5. Rusiya Federasiyası hakimiyyəti işə mahiyyəti üzrə baxılması ilə yanaşı onun qəbul olunmasının mümkünüyü məsələsinə baxılmasına qarşı çıxmışdır. Rusiya Federasiyası hakimiyyətinin etirazını nəzərdən keçirərək Avropa Məhkəməsi onu rədd etmişdir.

Faktlar.

1. İşin xüsusatlari

6. Ərizəçi 1963-cü ildə anadan olub, Sankt-Peterburqda yaşayır.

A. Ərizəçi və R barəsində cinayət işi

7. 20 mart 2002-ci ildə ərizəçi və digər şəxs (R) barəsində zorakılıq və korrupsiyada şübhəli olduqlarına görə cinayət işi başlanmışdır. Səhəri gün ərizəçi tutularaq həbs edilmişdi.

8. 29 mart 2002-ci ildə ərizəçiyə külli miqdarda rüşvət almağa cəhd, yəni Rusiya Federasiyası Cinayət Məcəlləsinin 30-cu maddəsinin 3-cü hissəsi və 290-cı maddəsinin dördüncü hissəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməlinin törədilməsində təqsirli bilinməsinə dair ittiham irəli sürülmüşdür.

9. 8 may 2002-ci ildə ərizəçi daxili işlər orqanlarından işdən azad edilmişdi.

10. 29 may 2002-ci ildə ərizəçiyə qarşı sürülən ittiham Rusiya Federasiyası Cinayət Məcəlləsinin 159-cu maddəsinin ikinci və üçüncü hissələri ilə nəzərdə tutulan əmələ (ağırlaşdırıcı hallarla dələduzluq) dəyişdirilmişdir.

11. 20 iyun 2002-ci ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon prokurorunun müavini ittiham aktını təsdiqləyərək baxılması üçün məhkəməyə göndərmişdir.

12. 28 iyun 2002-ci ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi təqsirləndirilən şəxsin vəkilinin sübutlar və şahidlər barədə vəsatətinə baxaraq məhkəmə iclasını 25 oktyabr 2002-ci ilə təyin etmişdi.

13. 25 oktyabr 2002-ci ildə işə baxış xalq iclasçılarının olmaması səbəbindən təxirə salınmışdır. Ərizəçi məhkəməyə vəsatətlə müraciət edərək işin icraatının tezləşdirilməsi məqsədi ilə hakim tərəfindən işə tək baxılmasını xahiş etmişdi. İşin araşdırılması 20 dekabr 2002-ci ilə təxirə salınmışdır.

14. 20 dekabr 2002-ci ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi işə tək hakim tərəfindən baxılması qərarına gəlmiş və müdafiə tərəfinin fotosəkillər və videoyazılarla tanış olması üçün əlavə vaxt verilməsi vəsatətini təmin etmişdir. İşə baxış 6 mart 2003-cü ilə qədər təxirə salınmışdır.

15. 6 mart 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi işə baxışın davam etdirilməsinin mümkünsüzlüyü haqda qərar çıxarmışdı, çünki müttəhimə fotosəkillər və videoyazılarla tanış olmaq imkanı verilməmişdir. Məhkəmə tərəfindən işə baxış 24 aprel 2003-cü ilə təxirə salınmışdır.

16. 24 aprel və 16 iyun 2003-cü ilə təyin olunmuş məhkəmə iclasları yenidən təxirə salınmışdır, belə ki, iş materialları Sankt-Peterburq şəhər məhkəməsində idi. 21 avqust 2003-cü ildə məhkəmə iclası R.-in vəkiliyin gəlməməsi səbəbindən təxirə salınmışdı. 3 noyabr 2003-cü ildə məhkəmə iclası hakimin xəstəliyi səbəbindən təxirə salınmışdı.

17. 18 dekabr 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi mahiyyəti üzrə işə baxmağa başlamı və zərərçəkmiş dindirmişdir.

18. 22 dekabr 2003-cü ildə təqsirləndirilən tərəfin şahidi dindirildi. Digər şahidlərin məhkəmə iclasına gəlməmələri səbəbindən məhkəmə araşdırması 5 fevral 2004-cü ilə qədər təxirə salındı.

19. 2004-cü ilə təyin olunmuş üç iclasdan ikisi təxirə salınmışdı. 2 mart 2004-cü ildə ərizəçinin vəkili və R. məhkəmə iclasına gəlməmişlər.

20. 1 və 8 aprel 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi təqsirləndirilən tərəfin iki şahidini dindirmiş və məhkəmə iclasına gəlməmiş digər beş şahidin ifadələrini elan etmişdi.

21. 20 apreldən 17 iyun 2004-cü ilə qədər təyin edilmiş altı məhkəmə iclasından üçü hakimin xəstəliyi ilə əlaqədar olaraq təxirə salınmışdı.

22. 22 iyun 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi audio və videoyazıların ekspertizasını təyin etmiş və müttəhimin həbsdən azad edilməsi barədə vəsatətini rədd etmişdi.

23. 30 iyun 2004-cü ildə bu işdə sədrlik edən hakim işdən azad edilmiş, iş isə digər hakimin icraatına verilmişdi. 14 sentyabr 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi tək hakimin iştirakı ilə cinayət işinin yeni məhkəmə araşdırmasını təyin etmişdi.

24. 25 oktyabr 2004-cü ildə zərərçəkmiş və bir şahid dindirilmişdi.

25. 16 dekabr 2004-cü ildən 30 may 2005-ci ilə qədər müddətdə beş məhkəmə iclası təyin olunmuş və sonra şahidlərin, R-in vəkiliyin və ya

R-in özünün məhkəmə iclasına gəlməməsi səbəbindən təxirə salınmışdır. Sonrakı iclas 5 sentyabr 2005-ci ilə təyin edilmişdi.

26. 12 oktyabr, 2 və 28 noyabr 2005-ci illərdə məhkəmə iclasları keçirilmişdi.

27. 30 yanvar 2006-cı ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi ərizəçi və R-ə elan olunmuş ittiham üzrə bəraət hökmü çıxarmışdı.

28. 13 iyul 2006-cı ildə Sankt-Peterburq şəhər məhkəməsinin cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası bəraət hökmünü yol verilmiş prosesual pozuntular əsasında ləğv etmiş və işi yenidən baxılması üçün göndərmişdi.

29. 5 sentyabrdan 31 dekabr 2006-cı ilə qədər müddətdə beş məhkəmə iclası təyin olunsa da, onlardan dördü müxtəlif səbəblərdən təxirə salınmışdı.

30. Göründüyü kimi hal-hazıra qədər cinayət işi üzrə araşdırma sona çatdırılmamışdır.

B. Həbs növündə qəti imkan tədbirinin tətbiq olunmasına aid qərar

31. 22 mart 2002-ci ildə prokuror ərizəçinin həbs edilməsini və onun həbsə alınmasını təsdiq etmişdi. 17 may 2002-ci il qərarı ilə prokuror ərizəçinin həbsdə saxlanma müddətini 20 iyun 2002-ci ilə qədər uzatmışdı.

32. 31 may 2002-ci ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi ərizəçinin həbsə alınma və sonradan həbsdə saxlanma müddətinin uzadılması barədə qərarlardan verdiyi şikayətini rədd etmişdi. Məhkəmə qeyd etmişdi ki, həbs qəti imkan tədbirinin seçilməsi haqqında qərar cinayət-prosesual qanunvericiliyinin tələblərinə müvafiq olaraq çıxarılmış və müstəntiq düzgün nəticəyə gəlmişdir ki, ərizəçi xüsusilə ağır cinayətin törədilməsində təqsirli bilindiyyindən, onun həbsdən azad edilməsi iş üzrə həqiqətin ortaya çıxmasına maneə törədəcək.

33. 28 iyun 2002-ci ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi ərizəçinin və R-in həbsdə saxlanmaları barədə qərar

çıxarmışdı və qərarı belə əsalandırmışdır ki, onlar xüsusilə ağır cinayət törədilməsində təqsirli bilinirlər.

34. 20 dekabr 2002-ci ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi aşağıdakı əsasla 20 mart 2003-cü ilə qədər ərizəçinin və R-in həbsdə saxlama müddətinin uzadılması haqqında qərar qəbul etmişdir: onlar xüsusilə ağır cinayətin törədilməsində ittiham edilirlər və onların həbsdən azad edilməsi “işin tam, hərtərəfli və obyektiv istintaqına mühüm dərəcədə mane ola bilər”. 28 noyabr 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhər məhkəməsinin cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası ərizəçi vəkilinin və R.-in şikayətlərinə baxaraq həbsdə saxlama müddətinin uzadılması haqqında qərara dəyişiklik daxil etməmiş və aşağıdakı nəticəyə gəlmişdir:

“Müttəhimlər Matskus və R. tutduqları vəzifələrindən sui-istifadə edərək ağır cinayətin törədilməsində ittiham edilirlər. Həmin faktı və həmçinin müttəhimlərə elan edilən konkret ittihamı nəzərə alaraq məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, rayon məhkəməsi əsaslı olaraq nəticəyə gəlib ki, müttəhimlərin azadlığa buraxılmaları əhəmiyyətli dərəcədə işin hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılmasını ağırlaşdıracaq. Daim yaşayış yerlərinin, müsbət xasiyyətnamələrin, ailələrinin olması və əvvəllər cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməmələri müttəhimlərə qarşı həbs qətimkan tədbiri kimi həbsə almağı və onların həbs altında saxlanılma müddətlərinin uzadılmasını istisna etmir”.

35. 06 mart 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi 20 dekabr 2002-ci il tarixli qərarında göstərilmiş müddətin uzadılması üçün həmin əsaslara hərfən istinad edərək müttəhimlərin həbs altında saxlama müddətini daha üç ay müddətinə uzatmışdır. 03 iyun 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhər məhkəməsinin cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası ərizəçinin, R. və onların vəkillərinin şikayətlərini təmin etməmişdir və aşağıdakı əsaslar əsasında həbsdə saxlama müddətinin uzadılması haqqında qərarına dəyişikliklər daxil etməmişdir:

“(Rayon) məhkəməsi qərarında göstərmişdir ki, müttəhimlərin daim yaşayış yeri var, müttəhimlərin hər birinin ailəsi var, müttəhimlər müsbət xarakterizə edilirlər və əvvəllər məhkum olmamışlar. Lakin iş barəsində konkret hallar – elan edilmiş ittihamın xüsusiyyəti və cinayətin törədilmə vaxtında müttəhimlərin tutduğu vəzifə (rayon) məhkəməsinə müttəhimlərin həbsdən azad edilməsinin əhəmiyyətli dərəcədə işə baxılmasını ağırlaşdıracağını fərz etməyə imkan yaradır. Təqdim edilmiş əmrə müvafiq müttəhimlərin vəzifədən azad edilməsi şahidlərə qarşı təsirin mümkün olmamasına zəmanət vermir”.

36. 16 iyun 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi izah üçün bundan öncə göstərilmiş ifadəni istifadə edərək ərizəçinin və R.-in 20 sentyabr 2003-cü ilə qədər həbsdə saxlanma müddətinin uzadılması haqqında qərarı qəbul etmişdir. 21 avqust 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi həmin əsaslarla üç ay müddətinə, yeni 20 dekabr 2003-cü ilə qədər həbsdə saxlanma müddətinin uzadılması haqqında təqdimatı təmin etmişdir.

37. 16 sentyabr 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhər məhkəməsinin cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası 16 iyun 2003-cü il tarixli həbsdə saxlanma müddətinin uzadılması haqqında qərarı ləğv etmişdir, çünki Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi həmin qərarı iş materialları olmadan qəbul etmişdir. Belə ki, həmin vaxt iş Sankt-Peterburq şəhər məhkəməsində olmuşdur. 19 sentyabr 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi 20 iyun tarixindən 20 sentyabr 2003-cü il tarixinə qədər yuxarıda göstərilmiş əsaslara əsasən həbs altında saxlama haqqında yeni qərar qəbul etmişdir.

38. 18 noyabr 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhər məhkəməsinin cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası 21 avqust 2003-cü il tarixli həbsdə saxlanma müddətinin uzadılması haqqında qərarına dəyişikliklər daxil etməmişdir, lakin cinayət-prosesual qanunun tələblərinin pozulması ilə əlaqədar olaraq 19 sentyabr 2003-cü il tarixli qərarı ləğv etmişdir və həbs altında saxlama haqqında məsələsini təkrar baxılmağa göndərmişdir.

39. 18 dekabr 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi həbsdə saxlanma növündə qətimkan tədbiri barəsində iki qərar qəbul etmişdir. Birinci qərar 20 iyun tarixindən 20 sentyabr 2003-cü ilə qədər uzadılmaya aid olmuş, ikincisi isə ərizəçinin və R. həbsdə saxlanılmalarını üç aya qədər - yeni 20 mart 2004-cü ilə qədər artırmışdır. Hər iki qərar daha öncə qeyd edilmiş əsaslar üzərində çıxarılmışdır.

40. 2 mart 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi müttəhimlərin vəkili olmadan ərizəçi və R.-in həbsdə saxlanılma müddətinin 20 iyun 2004-cü ilə qədər uzadılması haqqında qərar qəbul etdi. Bu qərar da həbsdə saxlanmanın şərti kimi eynimənalı əsaslardan istifadə edilmişdir.

---

41. 17 iyun 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi ittihamın ağırlığına əsaslanaraq ərizəçinin və R.-in ilkin həbsdə saxlanılma müddətini artırmışdır. 10 sentyabr 2004-cü ildə Sankt Peterburq şəhər məhkəməsinin cinayət işləri üzrə kollegiyası bu qərarı dəyişdirilmədən qüvvədə saxlamışdır.

42. 21 iyul 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhər Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti həbsdə saxlanılma qərarını vəkilin iştirakı olmadan qəbul edildiyindən ləğv etmişdir.

43. 14 sentyabr 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhəri Frunze rayon məhkəməsi 20 mart-dan 20 iyun 2004-cü ilə qədər həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması barədə yeni qərar qəbul etmiş və bundan sonra ərizəçinin və R.-in həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılmasını aşağıdakı əsaslara görə rədd etmişdir:

«Matskus və R. vəzifələrindən sui-istifadə etməklə ağır cinayətin törədilməsində təqsirləndirilirlər. 8 may 2002-ci ildə onlar əmrə tutduqları vəzifədən azad olunmuşlar. Matskus işdən azad olduğundan onun vəzifəsindən istifadə edərək iş üzrə icraatın aparılmasına maneə törətmək imkanı yoxdur.

Matskus və R. əvvəllər cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmayıblar, daimi yaşayış yerləri və qeydiyyatları var, bundan başqa onlar uzun müddət, yəni iki ildən artıqdır ki, həbsdə saxlanılırlar, Matskus və R.-in barələrində olan cinayət işinə yeni tərkibdə baxıldığından, iş üzrə bütün sübutların yenidən araşdırılması zərurəti yaranmışdır.

Qeyd edilənlərə əsasən məhkəmə belə nəticəyə gəlir ki, Matskus və R. barəsində olan həbs qətimkan tədbiri ləğv edilməli və onların barələrində başqa yerə getməmək haqqında iltizam qətimkan tədbiri seçilməlidir.»

Ərizəçi və R. məhkəmə zalında həbsdən azad edilmişdir.

44. 7 oktyabr 2004-cü ildə Sankt-Peterburq şəhəri Frunze rayon məhkəməsi ərizəçiyə Sankt-Peterburq şəhərindən çıxmağa və Novqorod vilayətində qohumlarını ziyarət etməyə getməyə icazə vermişdir.

II. Tətbiq edilən milli qanunvericilik

45. 1 iyul 2002-ci ildən həbs altında saxlanılma və həbs altına alınma məsələləri Rusiya Federasiyasının Cinayət-prosessual məcəlləsi ilə nizamlanır.

46. Qəti imkan tədbirlərinə şəhərdən və ya vilayətdən çıxmama haqqında iltizam, şəxsi zəmanət, girov və həbsə alınma daxil edilir. Zəruri hallarda müttəhim və ya şübhəli şəxsdən gəlmək haqqında öhdəlik alınma bilər (maddə 112).

47. Məhkəmə həbs qətimkan tədbiri seçərkən “fərz etmək üçün kifayət qədər əsaslar”ın olmasını qiymətləndirməlidir ki, müttəhim ilkin istintaqdan və ya məhkəmədən gizlənə, cinayət fəaliyyəti ilə məşğul olmağı davam etdirə və ya işin icraatı zamanı ədalətin bərpa edilməsinə maneə törədə bilər (Məcəllənin 97-ci maddəsi). Məhkəmə həmçinin ittihamın

ağırlığını, müttəhimin şəxsiyyəti barəsindəki məlumatları: məşğuliyyətini, yaşını, sağlamlığını, ailə vəziyyətini və digər halları nəzərə almalıdır (Məcəllənin 99-cu maddəsi).

48. Qətimkan tədbiri kimi həbsdə saxlama növündə qətimkan tədbiri digər yüngül qətimkan tədbirinin tətbiqi mümkün olmayan iki ildən yuxarı azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutulan cinayətin törədilməsində ittiham olunan şəxsə məhkəmə qərarına əsasən tətbiq edilir (Məcəllənin 108-ci maddəsinin birinci hissəsi).

49. Cinayətin törədilməsində şübhəli bilinən şəxs saxlanıldıqdan sonra "cinayətin istintaqı zamanı" həbs altında saxlanılır. "Cinayətin istintaqı zamanı" həbs altında saxlanılmasının maksimal müddəti iki ay təşkil edir, lakin bu müddət altı aya qədər uzadıla bilər. Müddətin 12 və ya 18 aya qədər uzadılması ağır və ya xüsusilə ağır cinayətlərdə ittiham olunan şəxslər barəsində mümkündür (Məcəllənin 109 maddəsinin birinci və üçüncü hissələri).

50. İşin prokuror tərəfindən məhkəməyə təqdim edilməsi tarixindən müttəhimin həbsdə saxlanması "məhkəmə istintaqı zamanı" həyata keçirilir. "Məhkəmə icraatı zamanı" həbs altında saxlama müddəti hökmün qəbul edilməsinə qədər hesablanır. Ümumi qaydaya görə o altı aydan çox ola bilməz, lakin əgər məhkəmə icraatı ağır və ya xüsusilə ağır cinayət işi üzrə aparılırsa, onda məhkəmə müddətin bir dəfəli və ya çoxdəfəli uzadılması haqqında -lakin hər dəfə üç aydan çox olmayaraq, qərar qəbul edə bilər, (Məcəllənin 255-ci maddəsinin ikinci və üçüncü hissələri).

I. Konvensiyanın 3-cü maddəsinin və 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin güman edilən pozuntusu

51. 19 may 2005-ci ildə təqdim edilmiş qeydlərə əsasən ərizəçi "18123/04 nömrəli şikayətə Əlavə" adlı sənədi əlavə etmişdir və orada ilk dəfə olaraq onun həbsdə saxlanmasının və azadlıqdan məhrum edilməsinin qanunauyğunluğu üzrə Konvensiyanın 3-cü maddəsinin və 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin pozulmasını qeyd etmişdir.

52. Avropa məhkəməsi qeyd edir ki, həmin şikayət ərizəçinin həbsdən azad edilməsindən altı aydan sonra verilmişdir. Nəticədə həmin şikayət müəyyən edilmiş tarix keçdikdən sonra verilmişdir və

Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 1 və 4 bəndlərinə müvafiq olaraq rədd edilməlidir.

II. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin güman edilən pozuntusu

53. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən ərizəçi şikayət etmişdir ki, onun ilkin istintaq zamanı həbsdə saxlama müddəti əqlabatan müddətin tələbini pozmuşdur. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndində deyilir:

«Bu maddənin I bəndinin «c» yarım bəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilir və əqlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəməyə gəlmə təminatlarının təqdim edilməsi ilə şərtləndirilə bilər».

A. Şikayətin qəbul oluna bilməsi

54. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən verilən şikayət şübhəsiz ki, əsassız deyil. Həm də Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, o, hər hansı bir digər əsaslar üzrə də qəbul edilməz sayılmır. Nəticədə həmin şikayət qəbul edilən kimi elan edilməlidir.

B. Şikayətin məğzi

1. Tərəflərin dəlilləri

55. Rusiya Federasiyası hökuməti təsdiq etdilər ki, ərizəçinin həbs altında saxlanmasını ittihamın ağırlığından əlavə olaraq milli hökumət həmçinin də “digər halları” nəzərə almışdır. Belə ki, milli araşdırma çərçivəsində qəbul edilən qərarlar aşağıdakı risk ilə izah edirlər: ərizəçi işin istintaqına mane törədə bilərdi, çünki, daxil işlər orqanlarının əməkdaşı olaraq zərərçəkənə və şahidlərə təzyiq göstərə bilərdi. Təsdiq etmək lazımdır ki, 14 sentyabr 2004-cü il tarixli ərizəçinin həbsdən azad edilməsi haqqında qərarla ərizəçinin daxili işlər orqanından azad edilməsini nəzərdə tutmuşdur. Lakin həmin qərar həbsdə saxlama haqqında əvvəlki qərarların qanunauyğunluğunu şübhə altına qoymurdu, çünki həmin qərarlar ərizəçinin daxili işlər orqanında olan xidməti ilə deyil, cinayətin törədilməsi üçün öz vəzifəsindən sui-istifadə etməsi ilə əsaslanırdı.

56. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, həbsdə saxlanması haqqında bütün qərarlar ona elan edilmiş ittihamların ağırlığı və ədalət məhkəməsinə güman edilən mane riskinə əsaslanırdı. Məhkəmələr onun daimi yaşayış yerinin olmasını, işdən müsbət xarakterizə olunmasını, ailəsinin olmasını və əvvəllər məhkum olmamasını nəzərə almamışlar. Həbsdən azad edilmə haqqında qərar o əsaslarla qəbul edilmişdir ki, əvvəllər bu əsaslardan əks nəticələrdə istifadə edilmişdir. Bundan başqa onun həbsdən azad edilməsindən bir ay sonra Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi ona digər vilayətdə olan qohumlarını ziyarət etməyə icazə vermişdir, bu da onu təsdiq edir ki, milli hökumətin onun gizlənilməsi barəsində əsasları düzgün olmamışdır. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, daxili dövlət səviyyəsində qəbul edilən qərarlar eyni cür xülasə edilmişdir.

Avropa Məhkəməsinin rəyi

Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna müvafiq olaraq əqlabatan müddət haqqında məsələ abstrakt olaraq qiymətləndirilə bilməz. Müttəhimin həbsdə saxlanmasının əqlabatan müddətə uyğunluğu haqqında məsələ onun xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq hər işdə konkret həll edilir. Uzun müddət ərzində həbsdə saxlanma yalnız ictimai marağın həqiqi tələbinin xüsusi əlamətləri olduqda izah edilə bilər ki, bu hal təqsirsizliyin heç bir mövcud prezumpsiyasına baxmayaraq əhəmiyyətinə görə şəxsin azadlığına hörmət haqqında tələbdən üstün olduqda mümkündür”....

58. Prezumpsiya müttəhimin azad edilməsinə tərəf çıxış edir. Avropa Məhkəməsinin bir neçə dəfə qeyd etmişdir ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3 bəndinin 2-ci hissəsi müttəhim barəsində əqlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması aparılması ilə məhkəməyə qədər azad olunma məsələləri üzrə seçim haqqı vermir. Məhkəmə tərəfindən təqsirkar hesab edilməyə qədər müttəhim günahsız hesab edilir. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin tələbi ondan ibarətdir ki, həbsdə saxlama müddəti əqlabatan müddət çərçivəsini ötdükdə şəxs ibtidai həbsdən azad olunmalıdır.

59. Ərizəçi 21 mart 2002-ci ildən 14 sentyabr 2004-cü ilə qədər həbs altında saxlanılmışdır. İki il altı ay həbs altında saxlanılma müddəti Avropa Məhkəməsinə narahat etməyə bilməz. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, 14 sentyabr 2004-cü ilə qədər milli hökumət orqanları əqlabatan müddətin ötməsi məsələsini bir dəfə də olsun nəzərdən keçirməmişlər, daxili qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş həbsdə saxlama müddəti limitinin keçməməsi Avropa Məhkəməsi tərəfindən qiymətləndirmə zamanı həlledici şərt hesab edilmir. Milli qanunvericiliyə əsasən həbsdə saxlamanın müddətinin həddi ittihamın ağırlığından mütləq asılıdır ki, həmin ittiham prokurorluq orqanları tərəfindən müəyyən olunur və məhkəmə baxışının

predmet ola bilməz.... Avropa Məhkəməsi təkrar edir ki, Rusiya Federasiyasının hökuməti ərizəçinin belə uzun müddətli həbs altında saxlanması üçün olduqca ciddi əsaslar gətirməli idilər.

60. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ərizəçi daxili işlər orqanının əməkdaşı kimi öz vəzifəsindən sui-istifadə edərək rüşvət almağa görə şübhələndiyi üçün tutulmuşdur. Bu səbəbdən Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, onun tutulması ilk öncə əqlabatan şübhələr ilə əsalandırılmışdır və səlahiyyətli hakimiyyət orqanına təqdim edilməsi üçün zəruri hal kimi baxılmalıdır, lakin buna baxmayaraq zaman keçdikcə bu əsaslar öz effektivliyini itirmişdir. Buna baxmayaraq növbəti illər ərzində əsaslar dəyişməmişdir və yeni məhkəmə mərhələlərində bu əsasların yetərli olması kifayət etməsi araşdırılmamışdır. Müttəhimin 2002-ci ilin may ayında işdən azad edilməsinə və məhkəmə orqanlarının bu haqda məlumatlandırılmasına baxmayaraq bir il yarım ərzində məhkəmə həbsdə saxlanılmasının əsası kimi onun Daxili İşlər Orqanlarında işləməsini dəfələrlə vurğulamışdır. Bu sübutlar faktiki əsaslara malik deyildir və ərizəçinin həbs altında saxlanması üçün əsas kimi çıxış edə bilməzdi.

61. Bütün müddət ərzində ərizəçinin həbsdə saxlanması müddətini Frunze rayon məhkəməsi uzatmış və əsas ünsür kimi ərizəçiyə və R-yə verilən ittihamın ağırlığına əsaslanmışdır. Avropa Məhkəməsi dəfələrlə nəticəyə gəlmişdir ki, cinayətin ağırlığı müttəhimin qaçıb gizlənmə ehtimalının əhəmiyyətli ünsürü olsa da, həbs müddətinin uzadılması mütləq nöqteyi-nəzərdən həbsdə saxlama müddətinin uzadılması üçün istisna hal kimi qiymətləndirilə bilməz və yalnız cinayətin ağırlığı həbsdə saxlama müddətinin uzadılması üçün əsaslı hesab edilmir. Həbsdə saxlama müddətinin uzadılması həm də azadlıqdan məhrum etmə cəzasını qabaqlamamalıdır.... Qeyd edilən tələb Rusiya Federasiyasının hüquq sistemində mühüm əhəmiyyət daşıyır, belə ki, faktın tövsifi, və beləliklə də ərizəçinin çəkməli olduğu cəza, toplanmış sübutlarla əqlabatan şübhənin təsdiqi, ərizəçinin ehtimal olunan cinayəti törədib-törətməməsi məhkəmə araşdırılması olmadan prokurorluq tərəfindən müəyyən olunur.

62. Ərizəçi həmişə gizlənə biləcəyi riskinin azalması haqqında uzun müddət həbsdə saxlandığı zaman faktlar gətirmişdir. Lakin yerli məhkəmə ittihamın ağır olması ilə əlaqədar olaraq başqa hər hansı bir əsasın azad edilməyə səbəb olmayacağını qeyd etmişdir. 2004-cü ilin sentyabr ayına qədər Sankt- Peterburq şəhəri Frunze rayon məhkəməsi və Sankt- Peterburq şəhər məhkəməsinin cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası cinayətin xarakterini və onun ağırlığını nəzərə almış, lakin bu zaman müttəhimin daimi yaşayış yerinin olması, ailəli olması, müsbət xarakterizə olunması və əvvəllər məhkum olmaması barədə dəlillərini açıq-aşkar rədd edirdi. Bununla əlaqədar olaraq Avropa Məhkəməsi təkrar edir ki, şəxsin azadlığına hörmətdən daha üstün olan işin konkret faktlarının

mövcudluğunun müəyyənləşdirməsi və sübut etmək öhdəliyi milli hökumətin üzərinə qoyulması səbəbinə görə məcburi həbsdə saxlamanın istənilən sistemi Konvensiyanın 5 maddəsinin 3-cü bəndinə uyğunluq təşkil etmir.

63. Daha əvvələr də Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyasına qarşı Konvensiyanın 5 maddəsinin 3-cü bəndinin pozulması bir neçə işlər üzrə müəyyən etmişdir ki, milli məhkəmələr həbsdə saxlama müddətini uzadarkən elan edilmiş ittihamın ağırlığına, RF CPM-ində nəzərdə tutulmuş həbsdə saxlamanın şablon ifadələrinə əsaslanmışlar və bu zaman həmin ifadələrin ərizəçinin işinə hansı əsasla aidiyyatını konkretləşdirməmişlər, habelə alternativ qətimkan tədbirlərinin tətbiqinin mümkünlüyü məsələsinə baxmamışlar. ....

64. Bu məsələ üzrə öz presedent təcrübəsini və həmçinin qeyd edilmiş mühakimələri nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi belə nəticə çıxarır ki, daxili hakimiyyət ərizəçinin ağlabatan müddətdən çox həbsdə saxlanmasına bəraət qazandıran lazımi və kifayət edən sübutları təqdim edə bilməmişdir. Bu halda işin icraatının xüsusi ləngitmədən həyata keçirilib keçirilmədiyi haqqında məsələləri nəzərdən keçirməyə lüzum yoxdur.

65. Beləliklə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin tələbləri pozulmuşdur.

III. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin I bəndinin güman edilən pozuntusu

66. Ərizəçi həmçinin məhkəmə icraatının Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan ağlabatan müddətdə həyata keçirilmədiyindən şikayət edir. Həmin bənddə deyilir:

“Hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə, ağlabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir”

A.Şikayətin qəbul edilənliyi

67. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Konvensiyanın 35 maddəsinin 3-cü bəndinə müvafiq olaraq şikayət tam əsassız deyil. Bunun nəticəsi olaraq şikayət qəbul edilən hesab edilməlidir.

B.Şikayətin mahiyyəti

Tərəflərin dəlilləri

68. Rusiya Federasiyası hökuməti ibtidai istintaqın ləngimədən həyata keçirildiyini təsdiq edirdi. İş məhkəməyə təqdim edildikdən sonra ləngimələr olmuşdur. Belə ləngimələr obyektiv səbəblərdən- əlavə ekspertiza keçirilməsi və ya şahidlərin yerinin müəyyən edilməsi zəruriyyətindən baş verirdi. Digər tərəfdən ləngimələr həm də ərizəçinin, R.-in və onların vəkillərinin hərəkətləri nəticəsində baş verirdi, belə ki, hər bir həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması haqqında qərardan onlar tərəfindən yuxarı məhkəməyə şikayət verilirdi. Rusiya Federasiyası hökuməti qeyd edirdi ki, iş üzrə icraat əğlabatan müddət tələbini pozmamışdır.

69. Ərizəçi qeyd etdi ki, 2002-ci ildə bir təxirə salınmanın səbəbi xalq iclasçılarının olmaması idi. 2003-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərinin Frunze rayon məhkəməsi səkkiz ay ərzində yalnız üç iclas təyin etmişdir. Məhkəmə istintaqı 2003-cü ilin dekabr ayına qədər başlamamışdı. Ərizəçi qeyd etdi ki, onun gəlməməsi səbəbindən iş üzrə məhkəmə istintaqı heç vaxt təxirə salınmamışdır. O təkid etdi ki, iş üzrə məhkəmə istintaqı “əğlabatan müddət” barəsində tələblərin pozulması ilə aparılmışdır.

2. Avropa Məhkəməsinin rəyi

70. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndində söhbət gedən cinayət işi üzrə “əğlabatan müddət” şəxsə qarşı ittiham elan olunduğu andan etibarən hesablanır. Bu həm də işin məhkəməyə baxılması üçün verilməsinə qədər də baş verə bilər. (Bax, məsələn: Avropa Məhkəməsinin iş üzrə qərarı “Deveer Bolqarıstana qarşı”) 27 fevral 1980-cı il. Series A, № 35, 42). Məsələn: saxlanıldığı andan etibarən, dindirilən şəxsə qarşı cinayət təqibinin olması barədə rəsmi bildiriş verildiyi andan və ya ibtidai istintaqın başlanıldığı tarixdən də hesablana bilər.

71. Avropa Məhkəməsi iş üzrə icraatının başlanıldığı tarixi kimi 21 mart 2002-ci ili ərizəçinin saxlanıldığı tarixi hesab edir. Hazırkı dövrdə iş üzrə icraat məhkəmə tərəfindən aparılır. Beləliklə, hazırkı vaxtadək iş üzrə icraat 5 il 9 aydır ki, davam edir.

72. Avropa Məhkəməsi təkrar edir ki, iş üzrə əğlabatan müddət Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsi ilə işlənilib hazırlanmış meyarların nəzərə alınması və konkret şərait üzrə qiymətləndirilməli, bu zaman işin mürəkkəbliyi, ərizəçinin və cavabdeh dövlətin davranışları əsas götürülməlidir.

73 Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, iş materiallarına əsasən iş üzrə icraatın ləngiməsinə görə ərizəçi məsuliyyət daşımır. Belə ki, o həbsdə olmaqla, o iş üzrə icraatın aparıldığı hakimiyyət orqanlarından xüsusi səy göstərmələrini tələb edirdi.

74. Digər tərəfdən, iş üzrə icraat cavabdeh dövlətin fəaliyyəti nəticəsində təxirə salınmışdır. İbtidai istintaqın qısa müddətdə başa çatmasına baxmayaraq, məhkəmə istintaqı yarım il ərzində başlaya bilmədi, bunun səbəbi isə milli məhkəmənin müxtəlif prosesual məsələləri nizama sala bilməməsindən irəli gəlirdi. Hazırkı uzanma Rusiya Federasiyasının hökumət orqanlarının günahı səbəbindən baş vermişdir. Digər mövcud olan gecikmə məhkəmə iclasına sədrlik edənlərin dəyişməsi səbəbindən baş vermişdir və bunun nəticəsində məhkəmədə iş üzrə icraat yenidən başlanmışdır.

75. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ərizəçi haqqında cinayət işinin başlanmasından təxminən altı il keçsə də, hələ onun barəsində konkret qərar qəbul olunmamışdır. Avropa Məhkəməsi bu halı da qeyd edir ki, ərizəçi göstərilən dövrdə uzun müddət ərzində həbsdə olmuşdur. Bu hallarda Avropa Məhkəməsi belə nəticəyə gəlir ki, iş üzrə icraatın müddəti "ağlabatan müddət" anlayışını keçmişdir.

76. Buna görə də Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin tələbləri pozulmuşdur.

IV. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiq olunması

77. Konvensiyanın 41-ci maddəsində nəzərdə tutulub:

"Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir".

A. Zıyan

78. Ərizəçi həbsdə saxlanılmasının və ona qarşı cinayət işi üzrə istintaqın uzun müddət davam etməsi səbəbindən mənəvi ziyana görə 70 000 Avro tələb etmişdir.

79. Rusiya Federasiyasının hökuməti təsdiq edirlər ki, ədalətli kompensasiyanın verilməsi barəsində məsələ vaxtından əvvəl qaldırılmışdır, belə ki, ərizəçinin işi üzrə bəraət hökmünə kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən hələ baxılmamışdır.

80. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, tam və sübutlu dəlillər olmadığı halda ərizəçi uzun müddət həbsdə saxlanılmışdır və onunla bağlı olan cinayət işi üzrə icraat “ağlabatan müddət” ərzində tamamlanmamışdır. Hazırkı vəziyyətdə hüquq pozuntuları faktının təyin olunmasını çıxmaqla, onun ümitsizliyi və üzüntüləri kompensasiya oluna bilməz. Buna baxmayaraq tələb olunan məbləğ şişirdilmiş hesab olunur. Ədalətlik prinsipinə əsaslanaraq, Avropa Məhkəməsi hazırkı iş üzrə 8 000 avro və eləcə də istənilən vergilərin məbləğinin ərizəçiyə ödənilməsinə qərara alır.

B. Məhkəmə xərcləri və məsrəfləri

81. Ərizəçi məhkəmə xərclərini və məsariflərini tələb etmədi. Müvafiq olaraq, bu barədə ona hər hansı bir kompensasiyanı təyin etməyin əsası yoxdur.

C. Ödənişlərin təxirə salınması zamanı faiz verilməsi

82. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ödənişlərin təxirə salınması zamanı faiz verilməsi Avropanın mərkəzi bankının son kredit tarifi ilə üç faiz daxil edilməklə verilir.

Məhkəmə yekdilliklə qərara aldı:

- 1) məhkəmə ərizəçinin həbsdə olmasının və məhkəmədə iş üzrə icraatın uzun müddət davam etməsi hissəsini qəbul etdi, digər hissələri isə qəbul etmədi.
- 2) Konvensiyanın beşinci maddəsinin üçüncü bəndinin pozulmasını müəyyən etdi.
- 3) Konvensiyanın altıncı maddəsinin birinci bəndinin pozulmasını müəyyən etdi.
- 4) müəyyən etdi:
  - (a) Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə müvafiq olaraq, cavabdeh dövlət hazırkı qərarın qəbul olunduğu andan etibarən üç ay ərzində ərizəçiyə mənəvi ziyan qismində ödəmənin müəyyən edilmiş tarixində kurs üzrə rubl ilə yenidən hesablanmalı olduğu 8 000 avro pul ödəməlidir və həmçinin əlavə olunmalı hər bir vergi;
  - (b) üç aylıq müddət bitəndən sonra və bu məbləğlərin ödənildiyi ana qədər sadə faizlər hesablanmalıdır. Onların ölçüsü üç aylıq faiz daxil olmaqla, Avropanın mərkəzi bankının son kredit tarifi ilə müəyyən olunur.
- 5) ədalətli kompensasiya üzrə tələblərin qalan hissəsini rədd etdi.

İngilis dilində icra olunmuşdur və Avropa Məhkəməsi rəqlamentinin 77-ci qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə müvafiq olaraq, 21 fevral 2008-ci ildə qərar barəsində bildiriş yazılı formada göndərilmişdir.

Seren Nilson
Məhkəmə bölməsinin katibi

Xristos Rozakis
Məhkəmə palatasının sədri